नागरिकांची सनद

२६ ऑगस्ट, १९८२ रोजी चंद्रपूर जिल्हयातून वेगळा झालेला गडचिरोली जिल्हा हा महाराष्ट्रामध्ये आदिवासी व नक्षलग्रस्त म्हणून प्रसिध्द आहे. याचे भौगोलिक क्षेत्रफळ १४,९१,५०० हेक्टर आहे. गडचिरोली जिल्हयामध्ये छत्तीसगड, आंध्रप्रदेश आणि महाराष्ट्र या तिनही राज्यांच्या सिमा सोमनूर येथे मिळतात. या जिल्हयात वैनगंगा, प्राणहिता, गोदावरी, इंद्रावती यासारख्या प्रमुख नद्या वाहतात तसेच पर्वतरांगा, वनसंपत्ती व लोखंड, चुनखडी, तांबे, दगडी कोळसा, बांबू, तेंदूपत्ता व अनेक खनिज संपत्तीनी संपन्न असलेला हा जिल्हा आहे.

या जिल्हयात कोसा उत्पादनासाठी आरमोरी हे गांव प्रसिध्द आहे तसेच अनेक निसर्गरम्य ठिकाण व तिर्थस्थळे आहेत त्यात चामोर्शी जवळील वैनगंगा नदीच्या काठावरील मार्कंडा तर सिरोंचा जवळ प्राणहिता या नदीच्या काठावरील कालेश्वर मंदिर प्रसिध्द आहे.

१. जिल्हा व सत्र न्यायालय, गडचिरोली हे दिनांक ०३/०७/२००४ पासून अस्तित्वात आले. त्यापूर्वी गडचिरोली जिल्हा हा चंद्रपूर जिल्हयाशी संलग्न होता त्यामुळे गडचिरोली जिल्हयाची प्रशासकीय कामे चंद्रपूर जिल्हा न्यायालयातून होत होती. दिनांक ०३/०७/२००४ पासून गडचिरोली जिल्हा न्यायालय हे स्वतंत्ररित्या काम करीत आहे. जिल्हा न्यायालय हे उच्च न्यायालय तथा विधी व न्याय विभागाच्या मार्गदर्शनानुसार तसेच निर्देशानुसार काम करते, गडचिरोली येथे सध्या खालील न्यायालय कार्यरत आहेत.

१ प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायालय, गडचिरोली
२ जिल्हा न्यायाधिश-१ व अतिरिक्त सत्र न्यायालय, गडचिरोली.
३ मुख्य न्यायदंडाधिकारी, गडचिरोली
४ दिवाणी न्यायाधिश (वरिष्ठ स्तर), गडचिरोली.
५ सहदिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, गडचिरोली.
६ द्वितीय सहदिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, गडचिरोली
७ दिवाणी न्यायाधीश कनिष्ठ स्तर तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, आरमोरी.
८ दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, देसाईगंज.
०९ दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, कुरखेडा.
१० दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, धानोरा.

११ दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, चामोर्शी.
१२ दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, चामोर्शी.
१३ दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, अहेरी.
१४ दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, सिरोंचा.
१५ बाल न्यायालय, गडचिरोली.
१६ ग्राम न्यायालय, कोरची.
१७ ग्राम न्यायालय, मुलचेरा.

एकूण १२ तहसील पैकी गडचिरोली व्यतिरिक्त एकूण सात तालुक्याच्या ठिकाणी कनिष्ठ न्यायालये सध्या कार्यरत आहेत आणि कोरची व मुलचेरा या दोन तालुक्याच्या ठिकाणी ग्राम न्यायालय अनुक्रमे दिनांक २०/११/२०१३ व दिनांक ११/०१/२०१४ रोजी नव्याने स्थापन करण्यात आले आहे. कोरची तालुक्यातील ग्रामन्यायालयाचे न्यायाधिकारी म्हणुन सद्या कुरखेडा येथील दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी हे काम पाहतात तर चामोर्शीचे दिवाणी न्यायाधिश(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी हे मुलचेरा ग्रामन्यायालयाचे न्यायाधिकारी म्हणुन काम पाहतात. तसेच एटापल्ली व भामरागड या दोन तालुक्याच्या ठिकाणी ग्राम न्यायालये प्रस्तावित आहेत.

२) प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायाधीश हे गडचिरोली जिल्हयाचे प्रमुख न्यायाधिश असून जिल्हयातील सर्व न्यायालयांचे न्यायीक व प्रशासकीय प्रमुख म्हणून कामकाज पाहतात व इतर कनिष्ठ न्यायालये त्यांच्या अधिपत्त्याखाली काम करतात. फौजदारी प्रकरणांसाठी मुख्य न्यायदंडाधिकारी हे जिल्हयाच्या ठिकाणी प्रमुख न्यायीक अधिकारी असून फौजदारी प्रकरणे ही त्यांचे न्यायालयात दाखल केली जातात व त्यानंतर क्रमवारीने प्रत्येक न्यायालयाकडे प्रकरणे वर्ग करण्यात येतात.

दिवाणी मामल्यांसाठी दिवाणी न्यायाधीश(वरिष्ठ स्तर) हे जिल्हयाच्या ठिकाणी मुख्य न्यायीक अधिकारी असतात. दिवाणी प्रकरणे सुरुवातीला दिवाणी न्यायालय(वरिष्ठ स्तर) या न्यायालयात दाखल करण्यात येतात व त्यानंतर ती सहदिवाणी न्यायालय(कनिष्ठ स्तर) यांचेकडे क्रमवारीने पाठविण्यात येतात. तालुका स्तरावरील फौजदारी व दिवाणी प्रकरणे दिवाणी न्यायालय(कनिष्ठ स्तर) तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी यांचे न्यायालयात दाखल केली जातात.

दिवाणी न्यायाधीश(कनिष्ठ स्तर) यांचेकडे रुपये ५,००,०००/ रुपये पाच लाख पर्यंतची दिवाणी दावे चालविण्याचे अधिकार असतात तर दिवाणी न्यायालय, वरिष्ठ स्तर या न्यायालयात रुपये ५,००,०००/ च्या वरची प्रकरणे चालविण्यात येतात. तसेच दिवाणी न्यायालय, वरिष्ठ स्तर या

न्यायालयात शासनाविरुध्द दाखल केलेली भुसंपादनाची तसेच कामगारांसाठी नुकसान भरपाईची प्रकरणे तसेच हिंदु विवाह कायदा यासारखे विशेष कायदया अंतर्गत प्रकरणे चालविल्या जातात.

बाल न्याय मंडळ हे वेगळे न्यायालय असुन ते दर शुक्रवारी रिमांड होम मध्ये भरविल्या जाते. बाल न्याय मंडळाचे अध्यक्ष सह-दिवाणी न्यायाधिश(कनिष्ठ स्तर) हे आहेत. त्यामध्ये १८ वर्षा खालील मुलांना बालसुधार गृह मध्ये ठेवून त्यांना सुधारण्याची संधी दिल्या जाते.

कनिष्ठ न्यायालयात दिवाणी व फौजदारी मामल्यात निर्णय झाल्यानंतर त्यावरचे अपील जिल्हा न्यायालयात दाखल करण्यात येते. तसेच काही भारतीय दंड विधान च्या कलम ३०२,३७६ प्रमाणे खुन व बलात्काराची प्रकरणे कनिष्ठ न्यायालयात दाखल केली जातात, त्यानंतर जिल्हा न्यायालयाकडे चालविण्यासाठी सुपूर्द केली जातात. मोटार अपघात तसेच विशेष कायदया अंतर्गत जसे लाचलुचपत प्रतिबंधक कायदा, महाराष्ट्र वित मंडळ, अनुसुचित जाती जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायदा तसेच निवडणुक याचीका जिल्हा विशेष न्यायालयात दाखल करण्यात येतात.

न्यायाधिशांना न्यायदान करतांना नेहमी दोन प्रकारे भुमिका बजवावी लागते. दिवाणी दाव्यांच्या वेळी त्यांना दिवाणी न्यायाधिश म्हणून संबोधले जाते तर फौजदारी गुन्हयांचे खटले निकालात काढतांना त्यांना न्यायदंडाधिकारी म्हणून काम करावे लागते.

उच्च न्यायालयाचे निर्देशान्वये जिल्हा न्यायाधिशांना तसेच तालुक्याच्या न्यायाधिशांना खालील प्रमाणे अधिकार असतात.

अ.क्र		दिवाणी	फौजदारी
१	जिल्हा व सत्र न्यायाधीश	कनिष्ठ न्यायालयाच्या निर्णयावर झालेल्या रु. १०,००,०००/ पर्यंतच्या अपीलांची सुनावणी जिल्हा न्यायालयात चालते.	सत्र न्यायाधीशांना कोणतीही शिक्षा देता येते. परंतु मृत्युदंड दिल्यास उच्च न्यायालयात शिक्षा कायम होण्यासाठी प्रस्ताव पाठवावा लागतो.
२	अप्पर जिल्हा व सत्र न्यायाधीश	कनिष्ठ न्यायालयाच्या निर्णयावर झालेल्या अपीलांची सुनावणी जिल्हा न्यायालयात चालते.	अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश यांना मृत्यूदंडासह काणतीही शिक्षा देण्याचे अधिकार असतात. परंतु मृत्युदंड दिल्यास उच्च न्यायालयात प्रस्ताव पाठवावा लागतो.
३	मुख्य न्यायदंडाधिकारी		सर्व प्रकारची फौजदारी प्रकरणे प्रारंभी मुख्य न्यायदंडाधिकारी यांचे न्यायालयात दाखल केली जातात. मुख्य न्यायदंडाधिकारी यांना सात वर्षापर्यंत सक्त मजुरीची शिक्षा व अमर्यादित दंड करण्याचे अधिकार असतात.

४	दिवाणी न्यायाधीश व.स्तर	सर्व प्रकारची दिवाणी प्रकरणे प्रारंभी दिवाणी न्यायालय वरिष्ठ स्तर येथे दाखल करण्यात येतात. सर्व प्रकारचे ५,००,०००/- रुपयाच्या वरचे दिवाणी दावे भुसंपादनाचे तसेच कामगारांना नुकसान भरपाई देण्याबाबतची प्रकरणे शासनाविरुध्द दाखल केलेली तसेच हिंदु विवाह विशेष कायदा, वारसान कायदा अंतर्गतची प्रकरणे चालविण्याचा अधिकार दिवाणी न्यायाधिश वरिष्ठ स्तर यांना असतो.	
५	दिवाणी न्यायाधिश क.स्तर तथा न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी	रुपये ५,००,०००/- पर्यंतची दिवाणी दावे चालविण्याचा अधिकार या न्यायालयाला असतो.	न्यायदंडाधिकारी प्रथम श्रेणी, यांना ५,००,०००/- रुपये पर्यंत दंड व ३ वर्षापर्यंत सक्त मजुरीची शिक्षा देण्याचा अधिकार असतो.

जिल्हा न्यायालयात प्रबंधकाचे एक पद असते. प्रबंधक हे जिल्हा न्यायाधीश व कर्मचा-यांमधील दुवा असतो. तसेच अधिक्षकांची दोन पदे असतात. त्यात एक अधिक्षक(प्रशासन/वित्त) तर दुसरे अधिक्षक(न्यायीक) म्हणून काम पाहतात. अधिक्षक(प्रशा./वित्त) हे प्रशासन, आस्थापना, संगणक, वित्त व बांधकाम इत्यादी विभागाचे प्रमुख म्हणून काम पाहतात. तर अधिक्षक(न्यायीक) सांख्यीकी, मुददेमाल, निरिक्षण, अभिलेखागार, ग्रंथालय व मोटार अपघात दावे या विभागाचे प्रमुख म्हणून काम पाहतात. प्रत्येक विभागासाठी एक सहाय्यक अधिक्षक, वरिष्ठ लिपीक व कनिष्ठ लिपीक, प्रमुख बेलिफ, शिपाई वर्ग अशा प्रकारे सर्व विभागामध्ये कर्मचा-याची रचना केलेली असते. तसेच न्यायालयात पुरावा टंकलिखीत करण्याचे तसेच न्यायाधीशांना दिलेले न्याय निर्णय तसेच साक्षपुरावा संगणकावर टंकलिखीत करण्याचे काम लघुलेखक आणि लघुलिपीक यांच्याकडे असते.

त्याचप्रमाणे दिनांक ०९/०३/२०१६ पासून न्यायालय व्यवस्थापकाची जिल्हा न्यायालय, गडचिरोली येथे पदस्थापना झाली आहे. मा.उच्च न्यायालयाने हे पद कंत्राटी पध्दतीने भरती केली आहे. न्यायालय व्यवस्थापक हे प्रबंधक, जिल्हा न्यायालय, गडचिरोली यांना प्रशासकीय कामात सहकार्य करीत असतात.

दिवाणी न्यायाधीश, वरिष्ठ स्तर या न्यायालयात अधिक्षकाचे एक पद असते ते प्रशासकीय व न्यायीक विभागाचे काम पाहतात तसेच या न्यायालयात २ सहाय्यक अधिक्षक, वरिष्ठ

लिपीक व कनिष्ठ लिपीक, प्रमुख बेलीफ, बेलीफ, शिपाई अशी कर्मचा यांची रचना असते तर तालुक्याच्या न्यायालयात एक सहाय्यक अधिक्षक, एक लघुलेखक,विरिष्ठ लिपीक व कनिष्ठ लिपीक आणि समंस, नोटीस तसेच जंगम जप्ती वारंटची अंमलबजावणी करणारा बेलीफ वर्ग व शिपाई अशी रचना आहे.

न्यायालयातील कर्मचारी वर्ग हा न्यायाधीशांना न्यायालयातील प्रकरणांची CIS मध्ये नोंदणीप्रमाणे दैनंदिन यादी तयार करणे, दिवाणी व फौजदारी प्रकरणे न्यायाधीशांसमोर ठेवणे, मराठी व इंग्रजी मधून साक्षदारांची बयाणे नोंदविणे न्यायालयाच्या निर्देशानुसार समन्स वारंट काढणे व त्यांची तामीली बेलीफ मार्फत करणे. न्यायाधीशांनी उदघोषित केलेले न्याय निर्णय, लघुलिपीमध्ये घेवून ते टंकलिखीत करुन देणे तसेच उच्च न्यायालयाच्या निर्देशाप्रमाणे संगणकावर न्यायालयात रोजच्या रोज ठेवण्यात आलेल्या प्रकरणांचे अपडेशन करणे तसेच प्रकरणांची अदयावत ताळेबंद (Balance Sheet) ठेवणे तसेच निर्णीत अभिलेख नस्तीबध्द करुन अभलेखागारात पाठविणे इत्यादी कामे करावी लागतात तसेच इतर कर्मचारी आस्थापनेवरील इतर प्रशासकीय कामे करतात.

३) दिवाणी व फौजदारी मामले न्यायालयात दाखल झाल्यापासून न्यायाधीश सदरचे मामले लवकरात लवकर निकाली काढण्याबाबत प्रयत्नशील असतात. तसेच वेळोवेळी उच्च न्यायालयाचे मार्गदर्शनानुसार (Special Drive) आयोजीत करुन त्यानुसार प्रकरणे निकालात काढली जातात.

४) प्रत्येक न्यायीक अधिका-यांना ठरवून दिलेल्या मानकानुसार न्यायीक प्रकरणे निकाली काढणे आवश्यक असते. तसेच शासनाचे "मराठी भाषेचा वापर" हे धोरण गडचिरोली न्यायीक जिल्हयात राबविले जाते. न्यायदानाचे काम जास्तीत जास्त मराठीतून केल्या जाते.

तसेच कर्मचा-यांनाही त्यांच्या पदनिहाय कर्तव्यसुची तयार केलेली असते. त्यानुसार कर्तव्य पार पाडावे लागते.

५) न्यायीक अधिकारी व कर्मचारी हे त्यांचेकडे असलेले किंवा त्यांच्या नियंत्रणात असलेले किंवा त्यांची कर्तव्य पार पाडण्यासाठी कायदयाची पुस्तके, दिवाणी प्रक्रीया संहीता, दिवाणी नियम पुस्तिका, फौजदारी प्रक्रीया संहिता, फौजदारी नियम पुस्तीका, महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम तसेच

आकस्मीक खर्च नियम, महाराष्ट्र कोषागार नियम तसेच शासनाचे तसेच वेळोवेळी येणा-या उच्च न्यायालयाच्या परिपत्रकाच्या आधारे तसेच न्यायीक अधिका-यांना उच्च न्यायालयातर्फे वेळोवेळी देण्यात येणा-या उजळणी अभ्यासक्रम, प्रशिक्षण, परिसंवाद या आधारे न्यायालयीन तसेचकार्यालयीन कामकाज करण्यात येते.

६) न्यायालयामध्ये न्यायदानाचे काम हे प्रमुख असल्यामुळे दिवाणी व फौजदारी स्वरुपाचे मामले व त्यासंबंधातील दस्तऐवज न्यायालयात असतात तसेच न्यायालयात काम करणा-या कर्मचा-यांचे वेतन तसेच इतर प्रशासकीय बाबी मधील दस्तऐवज कार्यालयात असतात.

७) जिल्हा न्यायालय आपले धोरण तयार करण्याच्या किंवा त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी सल्लागार समिती नेमलेली असते. त्यामध्ये प्रमुख जिल्हा न्यायाधीश हे अध्यक्ष असतात तर जिल्हा न्यायाधीश-१ व सहाय्यक सत्र न्यायाधीश, मुख्य न्यायदंडाधिकारी, दिवाणी न्यायाधीश(वरिष्ठ स्तर) हे सदस्य असतात. ते कर्मचा-यांच्या नियुक्ती, पदोन्नती, आगावु वेतनवाढ याबाबतीत सर्वानुमते ठराव घेउन प्रश्न निकालात काढतात.

तसेच कर्मचा-यांविरुध्द निवेदने किंवा तक्रार आली असल्यास त्याचे निराकरण प्रमुख जिल्हा न्यायाधीश करतात.

शासनाच्या तसेच उच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार जिल्हा न्यायालयात विविध प्रकारच्या समीत्यांची स्थापना करण्यात आलेली असुन त्याद्वारे न्यायालयात प्रकरणांच्या सुनावणीच्या वेळी तसेच इतर कामासाठी येणा-या पक्षकार, आरोपी, अधिवक्ता तसेच कर्मचारीवर्ग यांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यात येते.

८) न्यायालयात येणा-या अशिक्षीत गरजु व्यक्तींना न्यायालयातील प्रक्रीयेचे ज्ञान असणे आवश्यक असते. तसेच आर्थीक दृष्टया कमकुवत असलेल्या व्यक्तीसाठी कायदे विषयक सहाय्य व सल्ला देण्याचे काम जिल्हा विधी सेवा प्राधीकरण करते. प्राधिकरणाचे सदस्य सचिव हे दिवाणी न्यायाधिश(वरिष्ठ स्तर) असतात तर अध्यक्ष प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायाधीश असतात.

जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणाचा स्वतंत्र कर्मचारी वर्ग अस्तीत्वात असुन त्यामध्ये एक अधिक्षक, एक वरिष्ठ लिपीक व एक कनिष्ठ लिपीक तसेच दोन शिपाई कार्यरत आहेत. तसेच विधी सेवा प्राधिकरणाकरिता जिल्हा न्यायालयाचे ईमारतीच्या उत्तर दिशेला जिल्हा प्राधिकरणाची स्वतंत्र व सुसज्ज इमारत असून सदरहु इमारतीस न्याय सदन म्हणून नाव देण्यात आले आहे. तेथे दिनांक २६/११/२०१६ पासून जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणाचे कार्यालय भरविण्यात येत आहे.

जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणाची मासिक सभा घेतली जाते यामध्ये जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणाचे अध्यक्ष, सदस्य सचिव तसेच, पोलीस अधिक्षक व जिल्हाधिकारी हे हजर असतात किंवा त्यांचे प्रतिनिधी त्यांचे गैरहजेरीत सभेमध्ये हजर राहतात. तसेच त्यामध्ये अशासकीय संस्थाचे सदस्य त्या त्या गावातील सन्माननिय नागरीक सभेला हजर राहतात. सदर्हु सभेमध्ये सामाजिक समस्यांबाबत चर्चा करण्यात येते तसेच त्या समस्यांच्या निराकरणाबाबतचे उपाय शोधले जातात.

जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणातर्फे निरनिराळे उपक्रम चालविले जातात. त्यामध्ये लोक न्यायालय, कार्यशाळा तसेच जनजागृतीसाठी शिबीराचे आयोजन केले जाते. त्यामध्ये कायदेतज्ञ निरनिराळया कायदयाबाबतची माहिती देतात. जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणातर्फे घेतल्या जाणा-या लोकन्यायालयामध्ये तडजोड होण्यासारखी दिवाणी व फौजदारी प्रकरणे ठेवली जातात. तसेच मोटार अपघाताची, बँकेची प्रकरणे किंवा किरकोळ गुन्हयातील प्रकरणे, तसेच पोटगीसंबंधीची प्रकरणे ठेवली जातात व अशी प्रकरणे लोकन्यायालयातील तीन सदस्यांच्या पॅनलसमोर ठेवली जातात. त्यात एक न्यायाधीश, एक वकील तसेच एक समाजसेवक यांचा समावेश असतो. पॅनलवरील सदस्य हे दोन्ही बाजुचे म्हणणे ऐकून त्यांच्यामध्ये तडजोड घडवून आणतात व प्रकरणे निकाली काढतात. त्यामुळे पक्षकारांचा वेळ, पैसा तसेच त्यांचा मानसिक व शारिरिक त्रास वाचतो. पॅरालीगल प्रशिक्षण अंगणवाडी सेवीका तसेच इतर शासकीय विभागातील इच्छुक अधिकारी/कर्मचारी यांचेसाठी कायदेविषयक प्रशिक्षणाचा कार्यक्रम आयोजीत केला जातो.

जिल्हा न्यायालयामध्ये दाखल झालेल्या प्रलंबित प्रकरणांचा निपटारा करण्याकरिता मध्यस्थी केंद्र तथा समुपदेशन केंद्राची स्थापना केली आहे. त्यामध्ये जेष्ठ विधीज्ञ यांची मध्यस्थी म्हणून

नियुक्ती केल्या जाते व जिल्हा स्तरावर तसेच तालुका न्यायालयात सुध्दा मध्यस्थी केंद्रातर्फे प्रकरणे तडजोडीने निकाली काढली जातात. तसेच वाद निवारण केंद्र (Alternative Dispute Act) ची स्थापना करण्यात आली आहे.

९) दिवाणी व फौजदारी नियम पुस्तिका तसेच उच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार न्यायालयाचे कामकाज चालते.

१०) न्यायालयीन कर्मचा-यांना राज्य शासकिय कर्मचा-यांप्रमाणे वेतन देण्यात येते. तसेच पद्मनाभन आयोगाच्या शिफारशीनुसार सर्व न्यायीक अधिका यांना वेतन देण्यात येते.

तसेच न्यायीक अधिकारी/कर्मचारी यांचा सेवेत असतांना मृत्यू झाल्यास मृत्यू नि सेवा उपदान तसेच गटविमा योजनांचा तसेच लिंक इन्शुरन्स तसेच त्यांना इतर जसे भविष्य निर्वाह निधी, रजा रोखीकरण इत्यादी लाभ देण्यात येतात.

११) अधिकारी/कर्मचारी यांच्या वेतनावरील खर्चाचे तसेच इतर कार्यालयीन खर्चाचे वार्षीक अर्थसंकल्प तयार करण्यात येवून ते शासनाकडे पाठविल्या जाते ते मंजुर झाल्यानंतर, प्रत्येक तालुका स्तरावरील न्यायालयाकरीता त्यांच्या मागणी प्रमाणे अनुदान पुरविण्यात येते.

१२) दंड रुपाने शासनाकडे जमा झालेल्या रकमांपैकी काही रक्कम संबंधीत जिल्हयातील ग्रामपंचायतीला त्यांच्या ग्रामपंचायतीकडून दंड रुपाने जमा झालेल्या रकमेच्या प्रमाणात त्यांना अर्थसहाय्य पुरविण्यात येते तसेच जिल्हा तसेच तालुका स्तरावरील वकील संघटनेच्या ग्रंथालयांना सहाय्यक अनुदान पुरविण्यात येते.

१३) प्रमुख जिल्हा न्यायाधीश हे न्यायालयातील वकिलांचे काम करणा-या कारकुनांचा त्यांच्या शैक्षणिक पात्रतेनुसार वकिलांचे कारकून म्हणून परवाने देण्यात आले आहेत. तसेच न्यायालयातील कामकाजाचा आढावा घेवून आवश्यकतेनुसार अर्जनविसांचा परवाना देण्यात येतो.

१४) जिल्हा न्यायालयामध्ये संगणकीकरण झालेले असून जनसामान्यांच्या माहितीसाठी सुविधा केंद्र स्थापन करण्यात आलेले आहे. त्यामध्ये दिवाणी तथा फौजदारी प्रकरणांबाबतची सर्व माहिती कोणत्याही वेळी प्राप्त होउ शकते. तसेच कार्यालयीन कामकाज संगणकावर केल्या जाते.

तसेच शासनानी किंवा उच्च न्यायालयाने वेळोवेळी मागीतलेली माहिती फॅक्सद्वारे किंवा ई मेलद्वारे त्वरीत पुरविल्या जाते. तसेच आवश्यकता असल्यास व्हिडीओ कॉन्फरन्सद्वारे न्यायालयातील प्रकरणात साक्षदारांची साक्ष नोंदविली जाते. तसेच उच्च न्यायालयाशी महत्वाच्या बाबींवर व्हिडीओ कॉन्फरन्सद्वारे संवाद साधला जातो.

१५) केंद्र शासनाचा माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मध्ये अंशत: बदल करुन उच्च न्यायालयाने जिल्हा न्यायालयाचा माहितीच्या अधिकाराचा कायदा २००९ तयार केला आहे व त्यानुसार सदर अधिनियम जिल्हा न्यायालयाला लागु करण्यात आला आहे. त्यामध्ये दिलेल्या निर्देशानुसार जिल्हा न्यायालयाने, प्रबंधक जिल्हा न्यायालय, गडचिरोली यांना जन माहिती अधिकारी तसेच अधिक्षक(वित्त/प्रशा.) सहाय्यक अधिक्षक (अभिलेखागार) यांना "सहाय्यक जनमाहिती अधिकारी" म्हणून जिल्हा न्यायालयाचे आदेश क्रमांक बी (४९)/प्रबंधक/११/२००७, दिनांक ०९ जानेवारी, २००७ अन्वये नेमणुक केली आहे.

सदर उच्च न्यायालयाचे जिल्हा न्यायालयाच्या माहितीच्या अधिकाराचे नियम २००६ यामध्ये अंशत: सुधारणा करुन नवीन जिल्हा न्यायालयाचा माहितीच्या अधिकाराचे नियम २००९ तयार केले आहेत. त्यानुसार अर्जावर कार्यवाही केली जाते.

तसेच अपीलीय प्राधिकारी म्हणुन मा. जिल्हा न्यायाधीश-१ व अप्पर सत्र न्यायाधीश, गडचिरोली यांची नियुक्ती जिल्हा न्यायालयाचे आदेश क्रमांक, बी(४९)/प्रबंधक/६२४/२००९, दिनांक २० नोव्हेंबर, २००९ अन्वये केलेली आहे.

१) जनमाहिती अधिकारी

प्रबंधक
जिल्हा न्यायालय, गडचिरोली